

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО
СЕКТОРУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ»

Виконавець:

Студент ЦЗФН

Нижниченко Олексій Сергійович _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Колесник Ольга Олексіївна _____

Одеса – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми роботи. Актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Агропромисловий комплекс (АПК) є одним з найважливіших секторів економіки України, зокрема Одеської області. Його розвиток безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни, забезпечує робочими місцями значну частину населення і є важливим джерелом експортних надходжень. Одеський регіон, завдяки своїм природно-кліматичним умовам, має значний потенціал для розвитку сільського господарства. Однак, сучасні реалії, такі як зміна клімату, глобалізація ринків, нові технології та геополітичні виклики, вимагають постійного аналізу та пошуку нових шляхів розвитку агропромислового сектору.

Розкриттю питання дослідження перспектив розвитку агропромислового сектору Одеської області розглядаються у працях О. Аверчев [24], А. Андрейченко [3; 4; 54], Н. Глущенко [8], Н. Добрової [12; 53], Н. Захарченко [14; 54], Е. Каражия [12], В. Карпова [18], О. Колесник [19; 53], С. Макухи [8], М. Нікітенко [24], О. Подмазко [53] та інших. Більшість публікацій авторів присвячені аналізу стану та проблемам агропромислового сектору до початку повномасштабного вторгнення з боку рф. Це фактор найсильнішого впливу на стан агропромислового сектору на сучасному етапі. Саме це стало основним критерієм, що зумовило вибір кваліфікаційної роботи дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичні, методичні та прикладні аспекти дослідження перспектив розвитку агропромислового сектору в Одеському регіоні.

Для досягнення мети було поставлено наступні **завдання**:

- розглянути особливості функціонування агропромислового сектору;
- визначити місце агропромислового сектору у суспільному виробництві;
- дослідити основні проблеми розвитку агропромислового сектору в Одеському регіоні;
- визначити роль та місце Одеського регіону в агропромисловому секторі України;
- проаналізувати економічну спроможність агропромислового сектору Одеського регіону;
- дослідити наслідки впливу виноградарсько-виноробної галузі агропромислового сектору Одеської області;
- обґрунтувати шляхи відновлення агропромислового сектору в Одеському регіоні;
- вивчити можливості застосування прогресивних технологій в агропромисловому секторі Одеського регіону;
- розробити рекомендації щодо перспектив розвитку агропромислового сектору Одеської області у контексті Євроінтеграції.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення та реалізації ефективного функціонування агропромислового комплексу України.

Предмет дослідження – є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів, які допоможуть розробити напрямки розвитку та відновлення для підвищення ефективності агропромислового сектору України.

Методи дослідження. У процесі підготовки кваліфікаційної роботи були використані такі дослідницькі методи: методи критичного аналізу та узагальнення наукових джерел для уточнення термінології; методи економіко-статистичного аналізу, включно з табличним, графічним, групуванням, класифікацією та моделюванням, що застосовувалися для обґрунтування економічного стану Одеської області та визначення пріоритетних напрямів її розвитку; а також методи порівняння та оцінювання для аналізу та надання рекомендацій щодо перспектив розвитку агропромислового сектору Одеської області як регіону для залучення європейських інвестицій.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-законодавчі акти України, матеріали наукових конференцій, статистичні щорічники Державної служби статистики України, звіти та аналітичні матеріали інших державних органів, наукові публікації та монографічні видання.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок тексту. Основний текст викладено на 79 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 4 рисунки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези у X Міжнародній науково–практичній конференції (2024 р.): Нижниченко О. С., Колесник О. О. Перспективи розвитку агропромислового сектору Одеського регіону. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 04-05 жовтня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 696-698.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти функціонування агропромислового сектору України**» окреслено теоретичні аспекти функціонування агропромислового сектору України. Розглянуто особливості функціонування та місце агропромислового сектору у суспільному виробництві. Визначено основні проблеми розвитку агропромислового сектору в Одеському регіоні..

У другому розділі «**Аналіз сучасного стану агропромислового сектору в Одеському регіоні**» досліджено місце Одеського регіону в агропромисловому господарстві України. Представлено аналіз економічної спроможності агропромислового сектору Одеського регіону. Проведено обґрунтування наслідків впливу виноградарсько-виноробної галузі агропромислового сектору Одеської області.

У третьому розділі «**Шляхи розвитку та відновлення агропромислового сектору в Одеському регіоні**» обґрунтовано шляхи відновлення агропромислового сектору в Одеському регіоні та застосування прогресивних технологій в агропромисловому секторі Одеського регіону. Запропоновано пропозиції щодо перспектив розвитку агропромислового сектору Одеської області у контексті Євроінтеграції.

ВИСНОВКИ

1. Основною економічною метою агропромислового сектору є задоволення споживчого попиту та зниження витрат на виробництво і переробку продукції з одночасним поліпшенням соціальних умов працівників. Ця мета досягається

шляхом розв'язання суперечностей та усунення негативних наслідків. Серед них – соціальна диференціація, банкрутство сільгоспвиробників, особливо дрібних, і втрата ними економічної та виробничої самостійності, згортання виробництва окремих видів продукції в деяких регіонах і навіть країнах, загострення проблем збуту та зайнятості населення тощо.

2. Агропромисловий сектор відіграє значну роль у суспільному виробництві, зокрема, агропромисловий комплекс (АПК) відповідає за виробництво основних продуктів харчування, тим самим забезпечуючи базові потреби населення. Це робить сектор ключовим для національної продовольчої безпеки та незалежності від імпорту. Частка агропромислового сектору в загальному обсязі ВВП є важливою для економіки, особливо в регіонах, де сільське господарство займає значні площі. Його ефективність прямо впливає на загальне економічне зростання, доходи населення та державний бюджет. АПК є основним джерелом зайнятості в сільських районах, надаючи робочі місця для великої кількості людей. Це сприяє розвитку місцевих громад, зниженню рівня безробіття та запобіганню міграції до міста. АПК тісно пов'язаний з промисловістю, транспортом, будівництвом, енергетикою, надаючи сировину для харчової промисловості, сільськогосподарську техніку, паливо тощо. Цей взаємозв'язок сприяє розвитку суміжних секторів, посилюючи ефект мультиплікації в економіці. Застосування сучасних технологій та інновацій у сільському господарстві підвищує ефективність виробництва, поліпшує якість продукції та зменшує екологічний вплив. Це також сприяє впровадженню новітніх підходів у суспільне виробництво, орієнтованих на сталий розвиток. Отже, агропромисловий сектор займає важливе місце у суспільному виробництві, впливаючи на соціальну, економічну та екологічну стабільність країни. Його розвиток є важливим чинником забезпечення сталого економічного зростання та соціального благополуччя.

3. Основними проблемами розвитку агропромислового сектору в Одеському регіоні є: низька продуктивність через застарілі технології. Часті посухи та зміни клімату негативно впливають на врожайність, оскільки регіон відчуває брак водних ресурсів, що особливо критично для сільського господарства; недостатній розвиток інфраструктури. Відсутність сучасних логістичних центрів, сховищ та систем транспортування ускладнює зберігання та перевезення продукції, що обмежує експортні можливості; низький рівень інвестицій. Через недостатнє фінансування аграрні підприємства не мають можливості впроваджувати інноваційні технології та розширювати виробництво; слабка підтримка малих фермерських господарств. Малі фермери стикаються з труднощами у доступі до ринків, кредитування та державної підтримки, що стримує їхній розвиток; відсутність кваліфікованої робочої сили. Міграція населення з сільських територій та брак кваліфікованих кадрів негативно позначаються на рівні професійності у агросекторі. Ці проблеми потребують комплексного підходу для вирішення, включаючи державну підтримку, модернізацію технологій та інфраструктури, адаптацію до кліматичних змін та стимулювання інвестицій.

4. Одеський регіон відіграє стратегічну роль в агропромисловому секторі України завдяки значним земельним ресурсам, сприятливим кліматичним умовам та розвиненій експортній інфраструктурі. Важливі напрями

сільськогосподарського виробництва, зокрема вирощування зернових, олійних культур та виноградарство, забезпечують регіону вагомий внесок у національне аграрне виробництво і створюють високий експортний потенціал. З початку повномасштабного вторгнення з боку РФ, Одеська область втратила 4,8% зернових, 40% валового збору зернових та 37% урожайності за перший рік війни. Саме ці помірні витрати (в порівнянні з іншими областями) та логістичний коридор Одещини надали Одеській області можливість продовжити нормальне функціонування в якості агропромислового центру України. Проте низка проблем, таких як кліматичні ризики, застарілі технології та недостатня підтримка малих фермерських господарств, обмежують можливості розвитку. Зосередженість на модернізації виробництва, адаптації до кліматичних змін і впровадженні європейських стандартів сприятиме подальшому зростанню аграрного сектору Одеської області та його інтеграції у європейський ринок. Одеська область наразі займає 13 позицію в Україні за обсягами сільськогосподарського виробництва та 18 позицію за темпами регіонального зростання. Більшість підприємств, які отримали фінансування за програмою, були розташовані в наступних регіонах: найбільший обсяг кредитів аграрії отримали в таких регіонах: Харків (362,5 млн грн виділено для 50 домогосподарств), Київ (313,7 млн грн за 78), Вінниця (282,2 млн грн за 92), Одеса (226,8 млн грн за 66), Львів (226 млн грн за 68) і Дніпропетровськ (242,5 млн грн за 56). Отже, Одеська область є одним з найважливіших аграрних регіонів України. Військове вторгнення авжеж спричинило втрати в регіоні, однак аграрний сектор регіону зміг перегрупуватись та залишитись одним з провідних гравців країни.

5. Агропромисловий сектор Одеського регіону має значний економічний потенціал, що базується на великих площах родючих земель і стратегічному розташуванні з доступом до Чорного моря, що сприяє експорту. У сільськогосподарській структурі Одеської області переважною діяльністю є рослинництво, що становить 88,2% від загальної кількості, і цей показник знаходиться на підйомі. Основними культурами є зернові та олійні (пшениця, ячмінь, соняшник), які забезпечують регіону вагомий внесок у національний обсяг сільськогосподарської продукції та відкривають можливості для міжнародного ринку. Вівчарство вже багато років є традиційною галуззю сільського господарства Одеської області. За кількістю овець та кіз Одеська область є найбільш помітною в Україні, що становить 32,7% від загальної кількості населення у 2021 році. Одеська область може похвалитися добре розвиненим первинним сектором економіки. Питома вага сільськогосподарських угідь області становить 6% від загальної площі сільськогосподарських угідь України. Продукція рослинництва становить 88,2% від загального обсягу сільськогосподарської продукції в натуральному вираженні, а продукція тваринництва – 11,8%. Висока концентрація елеваторних потужностей та портів створює сприятливі умови для логістики і зберігання, що підвищує привабливість регіону для інвесторів. Однак, економічний розвиток агросектору стримується низкою проблем, серед яких кліматичні ризики (часті посухи), застарілі технології виробництва та обмежений доступ малих фермерських господарств до фінансування. Розв'язання цих проблем, а також адаптація до європейських стандартів і розвиток інфраструктури, зможуть значно посилити

економічну спроможність агропромислового сектору Одеської області, що виведе регіон на новий рівень конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

6. Закладання нових виноградників практично припинилося: площі під виноградними насадженнями скорочуються, а їх життєвий цикл становить 20-25 років. Для оновлення та підтримання високої продуктивності необхідно щороку висаджувати не менше 1000 гектарів нових виноградників. За оцінками українських виноробів, зокрема з Одещини, одним із найбільших податкових тягарів для вітчизняних виноробних підприємств є акциз на 1 літр ігристого вина. При цьому в країнах ЄС ставка акцизу на ігристі вина дорівнює нулю. Високе податкове навантаження на виноградарсько-виноробну галузь стримує її розвиток, тому зниження податкового навантаження та приведення його у відповідність до норм європейського законодавства, а також скасування маркування акцизними марками тихих та ігристих вин надасть можливостей для подальшого розвитку агропромислового сектору. Дослідження показало, що українські виробники вина перебувають у менш сприятливих умовах порівняно з підприємствами багатьох виноробних країн світу. У ЄС натуральні вина (ігристі та неігристі) не підлягають маркуванню акцизом та вважаються харчовими продуктами, а не алкогольними напоями. Серед актуальних питань у сфері виноградарства та виноробства було також виділено спрощення процедури оформлення вин для міжнародних виставок, розробку нових державних стандартів (ДСТУ), розвиток культури споживання вина, винного туризму, залучення інвестицій у виноробну галузь та підвищення інвестиційної привабливості сектору. Виноградарство та виноробство є престижними галузями, що стали основою успіху багатьох країн. Україні необхідно вирішити низку ключових питань, таких як визнання вина харчовим продуктом, отримання державної підтримки, оновлення виноградників та часткова компенсація витрат на вирощування вітчизняного винограду, що дозволить забезпечити галузі належний розвиток і конкурентоспроможність.

7. Для відновлення агропромислового сектору Одеського регіону необхідно зосередитися на модернізації виробництва, адаптації до кліматичних умов та підвищенні інфраструктурної спроможності. Впровадження сучасних технологій (зрошувальних систем, точного землеробства) дозволить підвищити врожайність і зменшити вплив посух, які є характерними для регіону. Крім того, розвиток логістичних можливостей, зокрема зберігання та транспортування продукції, сприятиме швидкому доступу на внутрішні та зовнішні ринки, що підвищить конкурентоспроможність аграрної продукції. Покращення доступу малих та середніх фермерських господарств до фінансування та державної підтримки допоможе стимулювати розвиток місцевих громад і підвищить інвестиційну привабливість сектору. У довгостроковій перспективі орієнтація на європейські стандарти якості та екологічності сприятиме інтеграції на міжнародні ринки, розширенню експортного потенціалу та сталому розвитку агропромислового сектору Одеської області.

8. Застосування прогресивних технологій в агропромисловому комплексі Одеського регіону є ключовим фактором підвищення продуктивності та стійкості сектору до кліматичних викликів. Використання систем точного землеробства,

автоматизації процесів та діджиталізації управління господарствами сприятиме ефективнішому використанню ресурсів, зниженню витрат і оптимізації врожайності. Зокрема, впровадження зрошувальних систем та посухостійких культур допоможе агросектору адаптуватися до частих посух, характерних для регіону. Також прогресивні технології, такі як біогазові установки та альтернативні джерела енергії, здатні забезпечити агропідприємства енергією та зменшити їхню залежність від традиційних енергоресурсів. Інтеграція інноваційних рішень сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрної продукції Одеської області, відкриттю нових можливостей на європейських ринках та забезпечить сталий розвиток агропромислового комплексу регіону.

9. Перспективи розвитку агропромислового сектору Одеської області у контексті євроінтеграції є надзвичайно сприятливими, зважаючи на можливість доступу до європейських ринків та потенціал для впровадження високих стандартів якості та екологічності продукції. Одеська область, враховуючи перспективи входження України до ЄС, може скористатися новими можливостями, зокрема через реалізацію таких актуальних напрямків: 1) зменшення кліматичних ризиків; 2) кластери та кооперації; 3) європейські стандарти якості; 4) інновації та цифровізація; 5) логістика та експортна інфраструктура; 6) відновлювана енергетика; 7) циркулярна економіка; 8) розвиток органічного сільського господарства. Орієнтація на європейські вимоги стимулюватиме модернізацію агросектору, зокрема через розвиток органічного землеробства, точного землеробства, а також сертифікацію продукції відповідно до стандартів ЄС. Це підвищить конкурентоспроможність продукції та збільшить її експортний потенціал. Успішна інтеграція до європейського ринку також потребує інвестицій у логістичну інфраструктуру та системи зберігання, що дозволить оптимізувати експортні операції та розширити економічні зв'язки з країнами ЄС. Залучення інвестицій та державної підтримки для впровадження прогресивних технологій і підвищення якості продукції сприятиме стійкому розвитку агропромислового сектору регіону, забезпечуючи його стійкість, інноваційність та конкурентоздатність на міжнародній арені.

АНОТАЦІЯ

Нижниченко О. С. «Перспективи розвитку агропромислового сектору в Одеському регіоні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» за освітньою програмою «Економіка, планування та управління бізнесом». Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес забезпечення та реалізації ефективного функціонування агропромислового комплексу України.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти функціонування агропромислового сектору України. Розглянуто особливості функціонування та місце агропромислового сектору у суспільному виробництві. Визначено основні проблеми розвитку агропромислового сектору в Одеському регіоні.

Досліджено місце Одеського регіону в агропромисловому господарстві України. Представлено аналіз економічної спроможності агропромислового сектору Одеського регіону. Проведено обґрунтування наслідків впливу виноградарсько-виноробної галузі агропромислового сектору Одеської області.

Обґрунтовано шляхи відновлення агропромислового сектору в Одеському регіоні та застосування прогресивних технологій в агропромисловому секторі Одеського регіону. Запропоновано пропозиції щодо перспектив розвитку агропромислового сектору Одеської області у контексті Євроінтеграції.

Ключові слова: агропромисловий сектор, Одеський регіон, перспективний розвиток, виноградарсько-виноробна галузь, Євроінтеграція.

ANNOTATION

Nyzhnychenko A.S. Prospects of the development of the agro-industrial sector in the Odesa region

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» under the master's program «Economics, planning, and business management». Odesa National Economic University. Odesa, 2024.

The qualification work consists of three chapters. The object of the study is the process of ensuring and implementing the effective operation of Ukraine's agro-industrial complex.

The work examines the theoretical aspects of the functioning of Ukraine's agro-industrial sector. It explores the features of its functioning and its role in social production. Key issues in the development of the agro-industrial sector in the Odesa region are identified.

The study highlights the role of the Odesa region in Ukraine's agro-industrial economy. An analysis of the economic capacity of the agro-industrial sector in the Odesa region is presented. The effects of the viticulture and winemaking industry in the agro-industrial sector of the Odesa region are substantiated.

The work justifies strategies for the recovery of the agro-industrial sector in the Odesa region and the application of advanced technologies in the agro-industrial sector. Proposals for the prospective development of the agro-industrial sector in the Odesa region in the context of European integration are provided.

Keywords: agro-industrial sector, Odesa region, prospective development, viticulture and winemaking industry, European integration.